

Livets mening

Af LISSY ELMQUIST

I fortsættelse af kvindernes kronikserie skriver fru Lissy Elmquist om de husmødre, hvis arbejdsplads er i hjemmet. Hun spørger, om det mon på lang sigt ville gavne samfundet, økonomisk og kulturelt, hvis alle kvinder over 40 år gik ud i erhvervslivet.

MAN kunne selvfølgelig lade rabalderet gå hen over hovedet på sig. Trække på skulderen og sige til sig selv, tja det er nu deres metier at skrive artikler, så lad dem det, du har valgt et andet arbejde, så pas det og lad være med at blande dig i det. Det ville være det nemmeste og mest smertefri. Men af hensyn til de tusinder af læsere, der som jeg arbejder i hjemmet og har bedre tid til at læse aviser end dem, der skal arbejde på fabrik eller bag en disk dagen igennem, så må jeg som et trøstens ord forsøge at tolke de tanker, der kan bevæge sig i den anonyme og meget stilfærdige skare af husmødre, som for tiden bliver debatteret af lutter selverhvervende damer.

Skal vi først tage et rent sagligt spørgsmål: Ville det gavne det danske samfund økonomisk, hvis samtlige husmødre mellem de 40 og 60 smed hvad de havde i hænderne derhjemme og meldte sig på arbejdsmarkedet? Vi har jo fået at vide, at vi er *snyltere på samfundet* og går derhjemme og driver den af, „bestiller ikke dags gerning“, og der er ingen tvivl om, at det ville være et mægtigt tilskud af arbejdskraft, der kunne udskrives. Der kunne blive rullet en del flere cigarer, strikket flere nylonstrømper, lavet flere elektriske pærer, syet flere cottoncoats for blot at nævne nogle af de fabrikationer, hvor kvinder bedst kan gøre sig gældende. Det ville betyde mere valuta til

landet, højere skatteindtægt til staten, men også mere købekraft blandt befolkningen. Man kan købe mere, og der må produceres mere, og man tjener mere, en skrue uden ende, et kapløb mellem arbejdskraft og økonomi, som jeg ikke er i stand til at vurdere.

Jeg må se på det økonomiske fra et husmoderligt standpunkt. Vi — husmødrene — ved hvilke penge, der er til rådighed, vi sætter tæring efter næring og gør stadig vor indsats efter den vist nok ude omkring glemte sætning: Hvad der er sparet er fortjent. Hvorfor købe en færdigsyet fløjsnederdel til 98 kr., når vi kan sy en selv for det halve? Hvorfor give bageren 7 kr. for en luksuskringle, når vi kan bage

den selv for mindre end det halve? Hvorfor købe forløren skildpadde i dåse (hvilket er dyrt, når det skal ganges op til en stor familie), når vi kan lave den billigere selv? Det er måske småting at tælle op over

for damer med store indtægter, men det er også langt hellere en nationaløkonom jeg ville spørge:

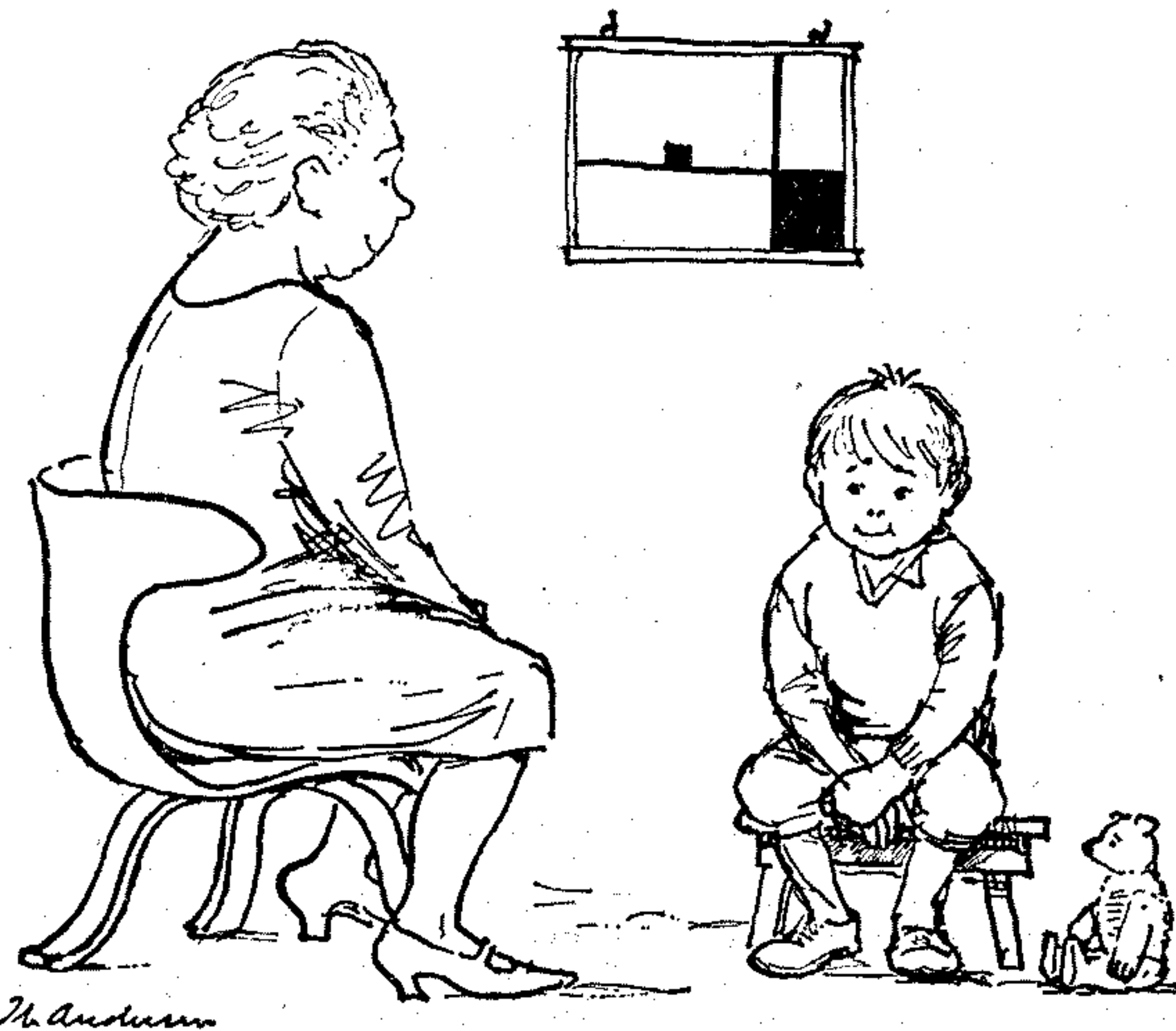
Har sparsommelighed ikke nogen som helst nationaløkonomisk betydning? Eller gælder det om at sætte

forbruget i vejret, give produktionen en tand til, stramme skruen endnu en omdrejning?

Hertil kommer så den i det ydre meget lidt påskønnede indsats, som gøres for at holde et hjem vedlige,

f. eks. at der er nogenlunde rent og ryddeligt. Hvis alle disse elendige husmødre mellem 40 og 60 fulgte parolen og forlod deres hjem, er jeg bange for, de ville komme hjem til en slagmark i løbet af forbausende kort tid. Og den opvoksende generation ville flygte fra det før så fredelige hjem hen til hyggeligere lokaler, hvor de formodentlig ville vantrives med de andre rødder, som de var henvist til at tilbringe deres fritid sammen med.

Jeg har her forestillet mig situationen i de mindrebemidlede hjem, hvor der trods den nye husmoderindtægt (stakkels kone som skal stå ved en maskine 8 timer om dagen, skønt hun er kommet i den alder, hvor hun kunne trænge til at puste lidt ud) ikke er råd til at engagere hushjælp. Det ligger naturligvis noget anderledes i de bedre gagerede familier, hvor en hushjælp kan betales (hvis det ellers er muligt at få en). Der vil så blive en mund mere at mætte, og husholdningen vil også af andre årsager blive dyrere, end når familien er alene. (Vi kan da ikke nøjes med brasekartofler og spejlæg, når hun er her). Så levestofen bliver sat i vejret, hushjælpen bliver dyr, mor har ikke længere tid til at strikke sweaters til sønnerne, og mor er ikke hjemme til at svare på den yngstes spørgsmål — „Hvorfor de

„De forskellige damer får tiden til at gå med at passe hinandens børn“.

— Tegning af Ib Andersen.

gamle grækere havde så mange guder?". Jeg tror ikke på, at børn gemmer spørgsmålene, til far eller mor kommer hjem, for så er de for længst i gang med noget andet, og masser af opdragelse, vejledning og tryghed er gået tabt.

Kan det betale sig samfundøkonomisk?

Børnepsykiateren Gudrun Brun blev forleden interviewet af Lis Møller i fjernsynet og fik stillet dette direkte spørgsmål: Hvordan har det kunnet forenes at gøre karriere og samtidig være mor til tre børn?

Det varede lidt, før Gudrun Brun svarede, men hun sagde meget klart og tydeligt, så det ikke var til at misforstå: — Hvis jeg dengang havde vidst, hvad jeg nu ved om børn, så er jeg ikke sikker på, jeg havde turdet!

Dermed er jeg nået til et andet meget vigtigt punkt, dette for mig så fundamentale spørgsmål *Livets Mening*. Er det at gøre karriere for enhver pris, koste hvad det vil? Gøre sig gældende over for omverdenen og kræve sin ret? Eller er det at gøre sin pligt og i så fald, hvad er da ens pligt?

Livets mening er for mig (og jeg tillader mig her at identificere mig med de navnløse skarer af husmødre, der i deres stille sind giver mig ret) at give livet videre til en ny

generation, som igen kan føre arv og kultur videre. At sætte børn i verden er i mine øjne den største forpligtelse og det største ansvar noget menneske kan påtage sig, men i de hidtidige kronikker er børn knap nævnt (undtagen i Inger Lauridsens) allerhøjest som en fodnote, noget kravl man kan anbringe i en vuggestue, mens man går ud i erhvervslivet og gør sig selv gældende.

Men barnets krav? Det bliver kun omtalt som krav om flere vuggestuer og børnehaver. Problemet er ikke løst dermed. Fra mine allernærmeste cirkler ser vi, hvorledes vuggestuebarnet ustandseligt bliver forkolet, mormor må træde til, men når mormor selv lægger sig, lykkes det (tænk, hvor heldigt!) at få en husmoderafløser til at komme og sidde hos den syge baby, mens mor er på arbejde. Nu ligger det således, at denne husmoderafløser selv har en baby, som hun anbringer i selv samme vuggestue, mens hun går hen og passer den andens syge barn. For mig lyder det helt absurd, også set fra et økonomisk synspunkt. Staten yder kolossale tilskud til vuggestuer og husmoderafløserne, hvor de forskellige damer så kan få tiden til at gå med at passe hinandens småbørn. Det lyder, som den gamle vittighed om, at hele jordens befolkning kan leve

af at klippe og barbære hinanden. Ville det mon ikke være billigere (og lykkeligere) hvis disse unge mødre fik tilskud, så de kunne blive hjemme hos deres eget afkom? Men det ville vel være at skæve udviklingen tilbage, hvilket er en umulighed, men jeg tænker på den flodbølge, Inger Lauridsen skrev om, der river os med, og vi har ingen mulighed for at springe af i farten.

Lad os så gå fra de stakkels konstant forkoledede institutionsbørn og deres ulykkelige mødres problemer, over til disse snyltere på samfundet kvinden på 40 og derover, hvor børnene er fra hånden, som man siger. Ja, livet bliver anderledes, der er mere ro i hjemmet om formiddagen, men man er jo ikke færdig med børn, fordi man er færdig med at lægge ble på. Der skal stadig sørges for tøj og mad (og sikke mængder af mad!). At man ikke skulle bestille dagens gerning, må bero på en misforståelse, navnlig da de udeerhvervende kvinder med gode gager gerne betaler svimlende lønninger, hvis de kan få en anden kvinde til at gøre „dagens gerning“ i deres hjem, så der er rent og pænt, når de kommer hjem, og sådan at maden står på bordet. Jeg tror, at selveste kvindesagens ypperstepræstinde Lis Groes har sagt, at man måtte lære at respektere det huslige arbejde, og det si-

ger jeg i hvert fald: Hvis der stadig bliver hakket på det huslige arbejde, så ender det med, at absolut ingen vil melde sig til rengøring eller husholdning i det utopiske fremtidssamfund, som Dansk Kvindesamfunds Ungdomskreds har skitseret.

Hvad endelig kvindernes utilfredshed med deres stilling i samfundet angår, så kommer det jo an på, fra hvilken side man ser. I Tove Ditlevsens øjne er alt jammer og elendighed, det har det været fra hendes tidligste forfatterskab og bedre bliver det ikke, når hun får læst en damebrevkasses bekymringer på sine skuldre. Jeg har ondt af hende, for hun har vist aldrig, aldrig, aldrig set et lykkeligt ægteskab. Det gør mig ondt for hende, men jeg kan forsikre hende at de eksisterer. Der findes familier, som udvikler sig i fred og harmoni, der findes familier, hvor kultur og tradition udfolder sig, der findes vitteligt mange, ja masser af kvinder på både under og over de 40, som er lykkelige og tilfredse med at være midtpunktet i et familieliv, der fortøner sig ud i livets yderste cirkler, til de gamle på snart 90 og de yngste spædbørn, som altid hilses med fryd. Vi husmødre, som er tilfredse med vor lod i tilværelsen, under af hjertet andre kvinder den bane i erhvervslivet, som de anser

for deres livs mål, men det er mig ubegribeligt, at vi behøver kives og strides om, hvor vor plads i samfundsmønstret bør være. Det må dog hver især bedst afgøres med sig selv og sin samvittighed. Hvis man ikke ligefrem er tvunget af den bitre nød til at klapre videre på den maskine, man engang er blevet anbragt ved.

Hvis den statsøkonom, jeg rettede et spørgsmål til i begyndelsen af kronikken, fortæller mig, at min indsats herhjemme koster samfundet en formue, og at mine børn og børnebørn var bedre tjent med, at jeg tog et job, og hvis oraklet endvidere vil fastslå, at den danske kultur trives bedre i fritidshjem og ungdomsklubber, så må jeg bøje mig.

Selv om jeg aldrig kommer til at tro det.

LISSE ELMQUIST

Tidligere kronikker i serien: Forfatteren Nadine Gordimer: Et brev fra Sydafrika 1/1 — forfatterinden Ulla Ryum: I snævre sko 2/1 — forfatterinden Else Molte: Tanker om kvinder, kultur og dovenskab 3/1 — fru Inger Lauridsen: Kålhovedet og rosen 4/1 — forfatterinden Tove Ditlevsen: Huslig afhængighed 5/1 — Lise Nørgaard: Vil du pleje din far og din mor? 6/1 — fru Eva Rude: Fanget i en fælde 7/1.